

22. Ткаченко І.В. Криза ідеї європейського мультикультуралізму: економічний і релігійний чинники / І.В. Ткаченко; монографія / [Кудряченко А.І. та ін.]; наук. ред. – д-р іст. наук, проф. А.І. Кудряченко, канд. філос. наук, доц. Т.О. Метельова; Держ. установа “Ін-т всевіт. історії Нац. акад. наук України”. – Київ: Фенікс, 2014. – 441 с. – С. 372-386.
23. Остапенко М. Політика мультикультуралізму: досвід і проблеми реалізації / М. Остапенко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2012. – Вип. 26. – С. 263-270.

Глазов Д. В. Політика мультикультуралізму: опыт европейских стран

Активизация интеграционных процессов в европейских странах приводит иногда и к непредсказуемым последствиям. Кроме положительных изменений в экономике и политике европейское общество переживает существенные проблемы культурно-цивилизационного характера. В статье проанализированы основные положительные и отрицательные последствия политики мультикультуралізма, учитывая опыт ведущих европейских стран.

Ключевые слова: политика мультикультуралізма, Германия, Франция, Великобритания, интеграционные процессы.

Glazov D. V. The policy of multiculturalism: the European experience

Activation of integration processes in European countries sometimes leads to unpredictable consequences. Except economic and political improvements European society experiencing significant problems of cultural and civilizational character. The article analyzes the main positive and negative consequences of the policy of multiculturalism on the experience of leading European countries

Keywords: policy of multiculturalism, Germany, France, Great Britain, integration processes.

УДК 008(430)

В. В. Солошенко

ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

У статті проаналізовано особливості мультикультурного розвитку Федеративної Республіки Німеччина, окреслено можливі шляхи адаптації іммігрантів до німецького суспільства, з'ясовано умови мирного міжкультурного співіснування іммігрантів і корінного населення ФРН. Наростаючі процеси глобалізації загострюють проблеми полікультурних суспільств, випробуванню піддається ліберальна концепція і вимірювання толерантності. Важливим є переосмислення ролі і значення мультикультуралізму – адже саме він був покликаний призвести до безконфліктності сучасних мультикультурних суспільств.

Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина, національно-культурне ядро, мультикультуралізм, міжкультурний діалог, іммігранти.

Дискурс мультикультуралізму налічує вже кілька десятиліть, і весь цей час супроводжується гострою полемікою, однак, це не зменшує інтересу вчених і політиків до цього явища. Актуалізація проблематики, пов'язаної з культурним плюралізмом, мультикультурним суспільством значною мірою зумовлена економічними та соціально-політичними перетвореннями в державах і світі, що відбуваються в епоху глобалізації.

Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблеми зробили С. Дрожинна, В. Ткаченко, І. Ткаченко, Т. Ковальчук, С. Бенхабіб, Ч. Тейлор, Г. Терборн, С. Паттерсон та багато інших учених.

У сучасній соціогуманітаристиці існують різні, інколи діаметрально протилежні, точки зору на роль і перспективи мультикультуралізму.

Для одних мультикультуралізм – це необхідна умова, фундамент мирного міжкультурного співіснування. На думку інших, надмірне захоплення ідеями мультикультуралізму може привести до втрати самобутності культур. У розумінні третіх, налаштованих найбільш критично, мультикультуралізм в сучасному світі являє собою новий тип “модернізованого расизму”. Навіть в країнах, де не тільки ідеї, але й практика мультикультуралізму, здається, вже міцно зайняла свою нішу в соціальній та політичній сферах життя, спостерігаються розбіжності в трактовці його ролі й значення.

Відомо, що після Другої світової війни до Німеччини приїжджали переважно турки, до Франції – переважно алжирці та марокканці, до Великобританії ринувся потік мігрантів з Індії та Пакистану. Варто підкреслити, що в перші роки, а то й десятиліття, на національному рівні цих держав панувала “філософія повернення” (return philosophy). Іншими словами, домінувало уявлення про те, що імміграція має тимчасовий характер – тому немає завдання інтеграції іммігрантів, а навіть навпаки – не варто їй сприяти, щоби не стимулювати приїжджик залишатися на постійне проживання.

Однак поступово ставало очевидним, що ті іммігранти, які прибули в більш благополучні країни об'єднаної Європи, впродовж довгих років не збираються повертатися додому, але при цьому все ще погано інтегровані до приймаючого співтовариства. У результаті виникла гостра проблема для країн, що приймають мігрантів, – це їх адаптація та подальша інтеграція. Загалом сьогодні на території Європейського Союзу проживає близько 20 млн. іммігрантів з третіх країн, а це становить близько 4% від загальної чисельності

населення всього Євросоюзу [8]. Переважно вони являють собою носіїв іншої культури, традицій і віросповідань.

Так, за офіційними даними населення ФРН складає 81 млн 147 тис. 265 осіб (станом на 2012 р.) з них іноземне походження мають 6,75 млн. громадян. Турків налічується 1,749 млн. осіб, вихідців з колишньої Югославії – 930 тис., з Російської Федерації – 187,5 тис., з України – 129 тис. осіб. Мусульман нараховують 4,3 млн. чоловік (з них – 63,2% турки), крім того, близько 612 осіб італійців. Іноземці загалом складають близько 8,8% населення [13].

Показово, що серед прибульців до Європейського континенту все більше стає представників ісламу. Загалом ісламський чинник на нинішньому етапі відіграє дедалі більш важливу роль, він впливає як на міжнародні відносини, так і на політику, економіку і геополітичні інтереси акторів сучасного світу. Сьогодні без врахування ісламського чинника неможливий скільки-небудь серйозний прогноз подальшого розвитку Європейського континенту.

У контексті зазначеної теми надто важливим є аналіз шляхів адаптації іммігрантів до європейського суспільства. Історично на території ЄС склалося кілька національних моделей інтеграції іммігрантів. Найяскравішими з них є: британська модель мультикультуралізму, французька республіканська модель громадянської нації та етнічна німецька модель, притаманна Німеччині до 2000-х рр. Незважаючи на відмінності у підходах, позиції держав ЄС стали зближуватися і набувати все більш чіткого характеру. Це було пов'язано з тим, що деякі ліберальні моделі не виправдали себе, і на авансцену вийшли принципи мультикультуралізму.

Наростаючі процеси глобалізації загострюють багато проблем полікультурних суспільств, зокрема, випробуванню піддається як сама ліберальна концепція, так і вимірювання толерантності в сучасних суспільствах. До цього слід також додати і потужний вплив американської культури. У цих умовах актуалізується важливе завдання: переосмислення ролі і значення мультикультуралізму – адже саме він був покликаний, в ідеалі, призвести до безконфліктності сучасних мультикультурних суспільств.

Парадигма, виражена терміном “мультикультуралізм” означає теорію, політику і практику неконфліктного співіснування в одному соціальному просторі численних різномірних культурних спільнот. Мультикультуралізм проголошував курс переходу від політики “включення” індивідуальних і групових відмінностей в більш широкі структури до політики “визнання” їх права на існування як інших. Мультикультурна свідомість – це діалогічна свідомість. У цьому контексті важливо усвідомлювати важливість будь-якої культури, її надбань.

Підходом, який слід продукувати, має бути оцінка відомого німецького філософа О. Шпенглера з цього приводу. Так, він свого часу слушно зазначав, що немає культур передових і тих, що відстають, кожна являє собою індивідуальний організм, вивчати який можна тільки в рамках власної логіки його розвитку. Надто важливо, що у процесі культурної взаємодії відбувається усвідомлення множинності культур, різноманіття світоглядів і можливості різних оцінок одного й того ж факту носіями різних культур і віросповідань. Це особливою мірою стосується спільнот, які приймають іммігрантів.

Отже, постає актуальне питання щодо вироблення прийомів, здатних вирішити проблему міжкультурної, міжнаціональної взаємодії без силових дій і економічних санкцій. Таким підходом на сьогоднішній день бачиться принцип толерантності, основні положення якого були декларовані ЮНЕСКО 16 листопада 1995 р. Варто погодитися зі справедливістю багатьох положень цієї Декларації. Дійсно, ескалація нетерпимості і конфліктів потенційно загрожує всім частинам світу, а тому порозуміння необхідно знаходити не тільки на рівні політичного спілкування, а й у повсякденному житті, формуючи шанобливе ставлення до самотності представників різних культур.

Водночас практика мультикультуралізму у ФРН та Європі в цілому дає збої. Не так давно лідери провідних країн ЄС визнали провал мультикультуралізму в своїх державах, і на порядку денному опинилися завдання переосмислення практики інтеграції іммігрантів у приймаючих спільнотах, посилення вимог до іноземців, що прибувають на роботу і проживання в європейські суспільства.

У Німеччині відповідність критеріям інтеграції (знання німецької мови та культури) поряд із гарантією, що іммігрант не залежить від соціальної допомоги, часто є однією з умов його працевлаштування в країні.

При існуючих розбіжностях в політиці країн-членів з інтеграції іммігрантів, країни – члени ЄС все ж формують загальну лінію і вимоги до іммігрантів. Їй все більше ставала притаманною т. зв. політика мультикультуралізму, яка була покликана, в ідеалі, призвести до безконфліктності життя багатонаціональних і сучасних мультикультурних європейських суспільств.

Однак, як показав час, уряд Німеччини не зміг передбачити ту важливу складову мультикультуралізму, що мігранти принесуть із собою свою культуру, звичаї, мову і залишаться у них в країні назавжди. Також виявилось, що дуже багато іммігрантів не прагнуть інтегруватися в співтовариство, що їх прийняло. Приклад Німеччини – один із найбільш яскравих в питанні імміграції в Старий Світ.

Після заяви в 2010 р. Федерального канцлера Німеччини А. Меркель про те, що політика мультикультуралізму провалилася, суспільство Німеччини розділилося на два табори. Звичайно, на офіційному рівні Німеччина обурилася такою постановкою питання. Однак толерантну Європу охопив жах, коли дуже скоро стало зрозуміло – велика частина німців розділяє висновки скандального автора Т. Саррацина – екс-члена правління Бундесбанку, який першим “вивів у світ” тему краху мультикультуралізму. Після публікації його книги “Німеччина самоліквідується” і бурхливого скандалу ідея, що спочатку викликала відторгнення, тепер широко обговорюється в правлячих колах Європи.

Серед противників мультикультуралізму виявилися як ліві, так і праві політики. Можна констатувати той факт, що ця ідея згуртувала європейців. Сам Т. Саррацин висуває три тези. Першу – Німеччина

“стискається”. Кожне наступне покоління на третину менше, ніж попереднє. Другу – чим бідніша й неосвіченіша сім'я, тим більше в ній дітей. І третя – політика країни в корені неправильна.

У автора немає претензій до вихідців зі Східної Європи, В'єтнаму та Китаю, його турбують приїжджі з мусульманських країн. Книга досить незвичайна для політкоректної Німеччини. Наприклад, пан Саррацин відкрито пише про те, що за своїм інтелектуальним рівнем іммігранти з країн Північної Африки та Близького Сходу стоять нижче за німців. І взагалі, у них є “генетичні порушення” через практику близькородних шлюбів (таких у Туреччині, за його даними, більше 20%). Отже, мусульманські іммігранти за своїм інтелектуальним і професійним рівнем завдають лише шкоди економіці і суспільству Німеччини. Навесні 2009 р. Т. Саррацин став членом правління Федерального банку Німеччини, відповідальним за такі питання, як грошова емісія й обіг готівки. Т. Саррацин вперше з чиновників такого рівня відкрито поставив питання про мусульманських мігрантів у Німеччині. У своєму інтерв'ю він дорікав туркам і арабам, які живуть у Німеччині, небажанням інтегруватися в німецьке суспільство. Громадський скандал призвів до того, що керівництво Федерального банку Німеччини відсторонило Саррацина від керівництва низкою напрямів. Однак виявилось, що німецьке суспільство позитивно відгукнулося на виступи члена правління Федерального банку [14].

Відомо, що після хвилі революцій, що прокотилася на Близькому Сході, потоки мігрантів стрімко вирушили до Європи і з'ясувалося, що не такий вже терпимий, як здавалося, Старий Світ в цілому, а не тільки Німеччина.

Слід зазначити, що канцлер Німеччини А. Меркель заявила наступне: “На початку 1960-х наша країна запросила іноземних робітників до Німеччини, і зараз вони тут живуть. Деякий час ми самі себе обманювали і говорили собі: “вони у нас не залишаться, коли-небудь вони поїдуть”, але цього не сталося” [10]. І, звичайно ж, наш підхід полягав у мультикультуралізмі, в тому, що ми будемо жити поруч і цінувати один одного – цей підхід провалився, абсолютно провалився” [4].

У свою чергу, екс-президент Франції Н. Саркозі, після виступу канцлера Німеччини А. Меркель висловив своє бачення проблеми: “Моя відповідь – безумовно, це провал”. Президент вважав: якщо людина приїжджає до Франції, вона повинна стати частиною французької нації, а якщо не збирається цього робити – бажаним гостем в країні не буде. Як підкреслив Президент, Франція не змінюватиме свій спосіб життя, не стане переглядати концепцію рівності чоловіків і жінок і не змириться з тим, що хтось може заборонити дівчаткам ходити до школи. Крім того, французиз, за словами Президента, не хочуть, щоби люди молилися на вулиці у всіх на очах. “Ми були дуже стурбовані ідентичністю того, хто приїздить до країни, і звертали недостатньо уваги на ідентичність країни, яка приймає приїжджого”, – заявив Н. Саркозі [9].

Дещо пізніше А. Меркель підтримав і прем'єр-міністр Великобританії Д. Кемерон. Він закликав переходити до “мускулистого лібералізму”, більш активно просувати західні світські цінності. “Свобода слова. Свобода віросповідання. Верховенство закону. Рівні права для всіх, незалежно від статі та расової належності”, – ось що визначає наше суспільство” [2].

Європа послідовно наступає на права меншин на їхні “культурні особливості”. Так, до школи не пускають в хіджабах, що викликає протести, а місцеве населення, скажімо, у Швейцарії, активно протидіє будівництву мінаретів. Поки діяла соціальна держава, проблем не було. Люди приїжджали і включалися в суспільство: тією мірою, якою вони інтегрувалися, вони опановували мову, культуру, цінності, традиції, спосіб мислення. У результаті, в тій самій Європі національні громади розпалися на дві частини; це дуже чітко видно, наприклад, по турках у Німеччині чи арабах у Франції. Перша частина у відповідності з ідеологією мультикультуралізму, ходить до школи в хіджабах, не сприймає мови, культури. Друга частина – цілком взаємодіє з французами, німцями чи англійцями – настільки, що дівчатка арабського походження перемагають у конкурсах краси [3].

Меркель озвучила те, що не наважуються вимовити вголос інші європейські лідери: мультикультурне суспільство створює для Європи стільки ж проблем, скільки і вирішує. І це, як виявляється, стосується не лише культурної, а часто і політичної складової буття у країнах Європейського континенту. Дослідники зазначають, що основна проблема для мусульман – це життя у демократичному мультикультурному суспільстві. Незважаючи на правильні, здавалося б, тези про те, що іслам сам по собі не несе жодної загрози, а його ідеї здатні згуртувати та мобілізувати широкі прошарки населення. Однак мусульмани, як правило, чітко переконані в абсолютній вищості ісламу, що позначається у постійних закликах і відчайдушному бажанні відродити колишню славу, а також обов'язковому заверненні в іслам послідовників інших релігій. У цьому сенсі для західних науковців і суспільних діячів сьогодення іслам поступово стає загрозою не лише мультикультуралізму в Європі, а й загалом демократії [1].

З цих позицій популярна колись думка про те, що інтеграція мусульманської діаспори в європейське суспільство сприятиме зближенню християнської та ісламської цивілізацій, була досить помилковою. Політика мультикультуралізму визнавалася найбільш ефективним механізмом для досягнення планів європейських лідерів, однак на практиці вона виявилася недієвою. Проте спочатку парадигма мультикультуралізму – як ліберальна і гуманна концепція, сформульована європейцями, була сповнена оптимізму. За нею іммігранти, живучи в Європі, мають право зберігати свою мову, релігію, культуру і самобутність. Саме зберегти, а не вважати єдиною прийнятною для себе, відкидаючи всі підвалини життя європейських країн [3].

Спочатку німці взагалі не припускали, що їм доведеться вирішувати проблему міграції та інтеграції в суспільство [11]. Мігранти, які виконували в середині ХХ ст. роль дешевої робочої сили, на думку німців, повинні були залишити країну, коли в них відпаде необхідність. Так робили, зібравши грошей, багато іспанців, італійців і португальців, які приїжджали на роботу до Німеччини. Але виявилось, що багато мігрантів, в

основному з Туреччини, вважали за краще залишитися в Німеччині. Пізніше вони перевезли туди ж свої сім'ї і стали заводити дітей. В останні ж десятиліття до Німеччини, як, втім, і в інші країни Євросоюзу, линули сотні тисяч арабів, які з великими труднощами асимілюються в європейське суспільство [4].

Іммігранти почали нав'язувати європейцям свої власні моральні норми та стереотипи поведінки. Це не подобається корінним жителям, що політично виражається в стрімкому зростанні впливу правих. В Європі починають розуміти і те, що, відторгаючи неолібералізм, мусульмани разом з ним заперечують і всю європейську культуру з її християнськими цінностями, способом життя, традиціями і звичаями [8].

Інтеграція в європейське суспільство мігрантів сповільнилася і майже зійшла нанівець в силу об'єктивних обставин життя – у міру зростання національних громад. Прибулі не бажають вивчати німецьку мову, знайомитися з культурою Німеччини, нехтують суспільними інститутами, вважаючи за краще отримувати мінімальну допомогу з безробіття і жити при цьому в Європі. Потрапивши в район проживання мігрантів з країн Близького Сходу, наприклад – з Туреччини, констатуємо наступне: всі вивіски тут турецькою мовою, на вулиці чутно лише турецьку. Очевидно, що мігранти з мусульманських країн мало цікавляться цінностями і долею Європи. Подібна поведінка мігрантів, помножена на різкі дебати в суспільстві, викликає відторгнення у європейців. Проблема взаємин з мігрантською спільнотою в західноєвропейських країнах стає головним пунктом внутрішньополітичного порядку денного.

Німецькі дослідники стверджують, що внаслідок високої народжуваності та продовження мусульманської імміграції з країн Північної Африки і Близького Сходу процес ісламізації Європи відчутно прискорюватиметься. У Німеччині нараховується близько 200 мечетей і продовжують будуватися нові.

За даними міністра внутрішніх справ Німеччини Т. де Мезьєра, від 10% до 15% мігрантів у Німеччині відверто відмовляються інтегруватися в німецьке суспільство. У свою чергу, міністр у справах сім'ї, жінок, соціального розвитку та інтеграції Нижньої Саксонії А. Озкан заявила, що сподівається на зміну поглядів Саррацина, зазначивши, що іммігранти в Німеччині сприяють економічному зростанню країни та її процвітання. В той же час, опитування пересічних громадян Німеччини (здійснене автором), дає підстави стверджувати, що це явище мало місце ще 10–15 років тому, але аж ніяк не сьогодні.

А. Меркель зазначила: Німеччина, як і раніше, залишається відкритою країною, однак нам не потрібна імміграція, що тисне на нашу соціальну систему, іноземні фахівці, які поповнюють армію безробітних. Християнство не є державною релігією, воно залишається особистим вибором громадян. Говорити німецькою мовою в країні, за словами Меркель, тепер зобов'язані всі. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що в Європі, і зокрема – в Німеччині, ідея мультикультуралізму не спрацювала.

Варто зазначити, що професор факультету політології та міжнародних відносин Кентського університету Р. Саква дотримується іншої точки зору: "Я не згоден з тим, що мультикультуралізм на Заході вижив себе <...> Мультикультуралізм – це набагато більш глибока ідея єдності в різноманітності і різноманітності в єдності. Я не вважаю, що ідея мультикультуралізму померла. Померло його догматичне бачення" – зазначає дослідник [6].

Провал політики мультикультуралізму в Європі сприяє поширенню праворадикальних сил. Останніми роками хороші результати на виборах показують партії, які виступають проти сприяння імміграції та інтеграції. Це зумовлено невдоволенням існуючими політичними силами ЄС, а також самою політикою мультикультуралізму, що сприяє масовій імміграції представників країн, що розвиваються. А за ними в Європі, зокрема у Бельгії, Німеччині, Італії, Великій Британії, Скандинавії, – піднімаються й неонацистські та соціал-націоналістичні угруповання [7].

Варто також брати до уваги й те, що у країнах "старої" Європи проблема адаптації мусульманських громад до світського європейського громадянського суспільства є особливо гострою. Справа в тому, що цими труднощами, а також не кращою економічною кон'юнктурою, завжди прагнуть скористатися політичні радикальні рухи.

Політологи вже зараз попереджають про небезпеку, що насувається, – небезпеку тотальної мусульманізації Європи. У європейців починає прокидатися інстинкт самозбереження і бажання зробити Німеччину тільки для німців, Англію тільки для англійців, а Францію тільки для французів. Тим часом, у Європі є можливість вирішити проблему мультикультурності – відправивши іммігрантів назад в ті країни, звідки вони прибули. Звичайно, це уявляється можливим тільки теоретично. Надприбутки, які приносить низькооплачувана праця мільйонів мігрантів насправді бажані Європі. Однак зміцнення позицій радикального ісламу в Європі дозволяє прогнозувати спроби "зачистити" від християн і європейські простори. У другій половині 2000-х рр. в Кельні та інших німецьких містах заявив про себе громадський рух "За Німеччину". Його представники вважають, що європейські уряди занадто толерантно ставляться до загрози ісламського радикалізму, а часом навіть піддають гонінням тих, хто протистоїть подібній загрози.

Навчитися жити разом, а тим більше – в одній державі – це пошук шляхів та засобів консолідації нації, її ідентичності, підкреслює проф. А. Кудряченко [5].

Можемо констатувати, що європейське суспільство як ніколи розколоте, а лідери етнічних громад та представники конфесій все рідше говорять мовою толерантності та терпимості. Проте існує цілий комплекс причин. До числа першочергових належить відкриття кордонів Європи вихідцям з інших регіонів і одночасно ігнорування культурно-національних відмінностей. У результаті європейські держави стають все більш "розпорошеними" в етноконфесійному плані. Представники інонаціональних груп, які прибувають до Європи, навпаки, згуртовані своїми національно-релігійними настановами.

Важливою, на наш погляд, є проблема збереження національно-культурного ядра європейської цивілізації – при всій повазі до зростаючого етноконфесійного багатоманіття в Європі. У цьому зв'язку варто відзначити, що протягом останніх півтора-двох десятиліть у Німеччині народилася і толерує нова духовна течія

інтелектуалів та діячів культури. Їх прийнято іменувати іноді як “нова громадянськість” (“neue Bürgerlichkeit”) [13]. До їх числа слід віднести насамперед історика П. Нольте, члена Конституційного Суду Німеччини У. Ді Фабіо, письменниці й телеведучу Є. Герман, соціолога Г. Хайнсона й філософа Н. Больца та ін. Отже, у Німеччині, і не лише в ній, сформувалась потужна течія теоретиків, навколо яких утворився широкий громадянський рух нового німецького консерватизму. Останні роблять ставку на традиційні цінності – сімейні, громадянські, національні і б'ють на сполох, демонструючи, що сучасні демографічні процеси у розвинутих країнах, що нерозривно пов'язані із незворотними змінами морального клімату, можуть призвести до загибелі традиційної Європи у процесі рішучої зміни її національно - культурного ландшафту [12].

Скажімо, німецький соціолог Г. Хайнсон послідовно довів наявність існуючої “демографічної капітуляції західного світу” внаслідок велетенської імміграції із країн третього світу. Так, лише Німеччина за 12 років – з 1990 по 2002 – прийняла 13 мільйонів іммігрантів. Всупереч загальноприйнятим критеріям, відбір не був орієнтованим на кваліфікацію приїжджих та потреби ринку. Водночас вже сьогодні відчутна значна тривога. За дослідженнями Г. Хайнсона, понад 50% молодих німців хотіли б залишити Європу і переїхати до США, Австралії чи Нової Зеландії. Німеччину щорічно залишає 150 тисяч етнічних німців, які осідають здебільшого у країнах англосаксонського світу, де імміграційна політика орієнтована на висококваліфіковані кадри.

Таким чином, політика мультикультуралізму на сьогоднішній день не зняла гостроти інтеграції іммігрантів у ФРН. Рішення досить складної проблеми, що сколихнула всю Європу, буде залежати найбільшою мірою (якщо не повною) від зважених і продуманих стратегічних кроків, коригування своєї конкретної політики в цій доволі чутливій та делікатній сфері. Саме від урядів країн – членів ЄС, зокрема – континентальних – Німеччини, Франції і трохи віддаленої Великобританії.

Джерела та література

1. Вардазарян С. Политика мультикультурализма на примере стран Западной Европы: конструктивизм и деструктивизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rauresearch.wordpress.com/2012/02/13/>
2. Веселов А. Новая Британия. “Мускулистый либерализм” вместо “пассивной толерантности” / А. Веселов // Русский репортер. – 2011. – №5 (183).
3. Кагарлицкий Б. После мультикультурализма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.antifa.ru/5945.html>.
4. Как Германия стала страной мигрантов. Центр регионального развития “Сотрудничество без границ”; Кризис мультикультурализма и проблемы национальной политики / Под ред. М.Б. Погребинского и А.К. Толпыго. – М.: Весь Мир, 2013. – 400 с.
5. Кудряченко А.И. Мультикультурализм и вызовы национальной идентичности Украины / А.И. Кудряченко // Материалы Бакинского международного гуманитарного форума 4–5 октября 2012. – С. 420–428.
6. Мультикультурализм может стать эффективной моделью для России 16:2106.09.2013. РИА Новости [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ria.ru/politics/20130906/961316123.html#ixzz2gIKu0Vcs>.
7. Никитин А. Мультикультурализм в Европе и России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.k.ru/publikaczi/multi-kulturalizm-vevropе-i-v...>
8. Пасякина Л.С. ЕС: иммигранты как необходимость и как проблема / Л.С. Пасякина // Современная Европа. – №4. – 2012. – С. 40.
9. Саркози Н. Иммигранты мають вливатися до французької культури, інакше їм у країні не раді. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/world/11feb2011/sarkozy.html>.Newsru.ua
10. Frum D. Germany's Merkel is right-multiculturalism has failed / D. Frum // CNN Contributor. – 2010. – October 18. – P. 1–2.
11. Götz I. Deutsche Identitäten. Die Wiederentdeckung des Nationalen nach 1989 / I. Götz. – Köln, 2011. – 386 s.
12. Meghee D. The End of Multiculturalism? Terrorism, Integration and Human Rights / D. Meghee. – 2008. – 208 p.
13. Richter H. Die Gastarbeiterwelt / H. Richter. – Paderborn, 2012. – S. 200.
14. Sarrazin Th. Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen / Th. Sarrazin. – DVA Verlag München, 2010. – S. 21–22. <http://inosmi.ru/world/20150309/226671149.html>

Солошенко В. В. Особенности мультикультурного развития Федеративной Республики Германия.

В статье проанализированы особенности мультикультурного развития Федеративной Республики Германия, обозначены возможные пути адаптации иммигрантов в немецкое общество, выяснены условия мирного межкультурного сосуществования иммигрантов и коренного населения ФРГ. Нарастающие процессы глобализации обостряют проблемы поликультурных обществ, испытанию подвергается либеральная концепция и измерения толерантности. Важным является переосмысление роли и значения мультикультурализма – ведь именно он был призван привести к бесконфликтности современных мультикультурных обществ.

Ключевые слова: Федеративная Республика Германия, национально-культурное ядро, мультикультурализм, межкультурный диалог, иммигранты.

Soloshenko V. V. Peculiarities of Multicultural Development of the Federal Republic of Germany.

In the article the characteristics of multicultural development of the Federal Republic of Germany have been analyzed. Possible ways of adapting immigrants to German society are outlined. Conditions of peaceful intercultural coexistence of immigrants and the FRG indigenous population are defined. As the growing globalization processes are exacerbating the problems of multicultural societies, the liberal concept and the measurement of tolerance are being subjected to the test. It is important to rethink the role and importance of multiculturalism – in fact it was intended to lead to the formation of the non-conflict modern multicultural societies.

Keywords: Federal Republic of Germany, national-cultural core, Multiculturalism, intercultural dialogue, immigrants.